

Tanítási tervezet

Az óra időpontja:

Iskola, osztály: 8.b osztály

Iskola neve és címe: Budapest XVI. kerületi Móra Ferenc Általános Iskola

Tanít: Szijártó Zsuzsanna

Témakör megnevezése: Életünk Magyarországon

Tanítási egység (téma) címe: **Az Alföld és a Kisalföld, Nem csak pusztá a róna**

Az óra (jellemző) típusa: új ismereteket elsajátító óra

1. Tantervi követelmények

1.1. A tanítási óra oktatási céljai:

Az Alföld és a Kisalföld részletesebb megismerése

1.2. A tanítási óra képzési, fejlesztési céljai:

Komplex kép kialakítása az Alföldről és a Kisalföldről, hasonlóságaik és különbségeik alapján

1.3. A tanítási óra nevelési céljai:

Az információ feldolgozás képességének fejlesztése ismeretlen forrás alapján csapatban, tanári vezetéssel

1.4. Oktatási követelmények:

- a. Fogalmak:
 - új fogalmak: tökéletes síkság, Szigetköz, Csallóköz, lösz, kultúrtáj, Kiskunság, szikesedés, feltöltődés, hordalékkúp síkság
 - megerősítendő fogalmak: ártér, folyószabályozás, medence,
- b. Folyamatok:
 - új folyamatok: hordalékkúp síkság kialakulása, tökéletes síkság kialakulása,
 - megerősítendő folyamatok: folyószabályozás, tanúhegy kialakulása
- c. Összefüggések:
 - új összefüggések: Alföld és a Kisalföld közti különbségek és hasonlóságok okai
- d. Fejlesztendő készségek, kompetenciaterületek: Lényegkiemelés, együttműködő készség, kommunikációs kompetencia fejlesztése, atlasz használat
- e. Főbb tanulói tevékenységek: feladatmegoldás, csapatmunkában információfeldolgozás, térkép- és atlaszhasználat

2. Szemléltető és munkaeszközök

Tábla, diákok saját füzetei, tankönyv, atlasz, térkép, feladatlapok

3. Felhasznált irodalom

OFI Földrajz 8.osztály

4. Mellékletek jegyzéke

- 1.sz. szökereső
- 2.sz. idegen forrás anyagok
- 3.sz. kitöltendő táblázat
- 4.sz város/hely kártyák

Az óra felépítése

Idő	Az óra menete	Didaktikai mozzanat	Módszer	Munkaforma	Eszköz
0-3	Köszönés, jelentés, adminisztráció, csoportok beosztása	adminisztráció			napló vagy laptop, színes gemkapocs
3-5	Az óra menetének ismertetése	meneterv felvázolása	figyelemfelkeltés	frontális	feladatlap
5-6	Szókereső feladatlapok kiosztása	Feladatkijelölés	figyelemfelkeltés	frontális	feladatlap
6-11	Szókereső feladatlap megoldása	Új ismeretek szerzése	Megfigyelés, segítség nyújtás	Egyéni munka	feladatlap
11-15	Szókereső feladatlapban előkerült fogalmak átbeszélése. Szerintük milyen témához/helyhez kapcsolódnak ezek a fogalmak? Az óra témájának megnevezése	Ismétlés és új ismeretek megszerzése	Közös megbeszélés	Frontális osztálymunka	feladatlap, tábla, füzet
15-39	A csoportok forgóasztalos módszerrel kitöltik a kiadott táblázatot, ezzel összehasonlítva egymással az Alföldet és a Kisalföldet. Minden csoport egy adott asztaltól indul. Elolvassák a szövegrészt és az alapján kitöltik a táblázatukat. Minden asztalnál a táblázat egy másik elemét fogják tudni kitölteni. Az egyik állomás a térkép állványnál lesz. Itt nem a táblázatot töltik ki hanem az általam elkészített helyszín kártyák kerülnek fel a térképre, ami által a főbb látványosságokat is átvesszük a diákokkal. 4 percet tölthetnek a diákok 1-1 ponton	Új ismeretek szerzése	Megfigyelés, segítség nyújtás, eligazítás, új ismeretek megszerzése	Csoportmunka	feladatlap, forrásanyag, atlasz, térkép, bluetech
39-42	Az összehasonlítás átbeszélése. Miután minden csoport minden asztalnál járt visszaülnek a helyükre és közösen átbeszéljük melyik csoport mire jutott az összehasonlítás folyamán, milyen összefüggések kerültek elő.	Ismétlés és új ismeretek megszerzése	Közös megbeszélés	Frontális osztálymunka	feladatlap, forrásanyag, atlasz, térkép, bluetech
42-44	Átbeszéljük a térképre felkerült tájakat. Ki mire emlékszik róla, halott-e róla, járt-e már ott valaki? Itt személyes beszámolóra is sor kerülhet.	Ismétlés és új ismeretek megszerzése	Közös megbeszélés	Frontális osztálymunka	térkép
44-45	Összefoglalás és házi feladat kijelölés	Feladatkijelölés	figyelemfelkeltés	frontális	tankönyv, munkafüzet

+ ha marad idejük az asztaloknál egy újabb szókereső feladatot kapnak újabb fogalmakkal

1.sz. Szókereső

Szókereső

T	P	Á	L	V	Ó	É	Ó	N	Á	B	O	Q	Ó	H	S
B	Ö	Ú	P	C	S	L	É	Y	R	N	Q	C	N	O	S
R	P	K	Ó	W	Z	K	C	I	T	O	Ó	Í	D	R	Ú
E	K	G	É	A	I	U	I	R	É	W	Ú	N	R	D	Q
H	Ő	I	H	L	K	T	P	R	R	L	T	E	C	A	S
Q	L	R	H	K	E	L	R	Y	J	Ö	Y	O	U	L	P
C	W	Á	Q	L	S	T	K	Ü	N	S	Ö	D	Á	É	O
Í	S	Ö	P	U	E	Ú	E	I	D	Z	C	P	E	K	Ó
P	Y	A	Ö	C	D	R	U	S	S	R	E	Ú	Á	K	H
N	D	B	L	G	É	T	Í	X		K	M	U	J	Ú	X
Ö	U	N	O	L	S	Á	W	Ö	S	S	U	J	N	P	Í
U	Ü	Q	Ó	A	Ó	J	S	H	L	G	Í	N	Ó	Ú	M
Í	C	G	G	M	H	K	A	Ö	Ü	S	B	K	S	Ú	L
D	O	O	Ü	Ú	B	Q	Ö	Y	W	Ü	G	Z	S	Á	W
S	Z	I	G	E	T	K	Ö	Z	Ö	Q	Ü	Ú	M	Á	G
H	O	M	O	K		B	U	C	K	A	Ó	N	Ó	W	G

TÖKÉLETES SÍKSÁG

SZIGETKÖZ

LÖSZ

ÁRTÉR

KUTLTÚRTÁJ

CSALLÓKÖZ

KISKUNSÁG

HOMOK BUCKA

HORDALÉKKÚP

SZIKESEDÉS ?

2.sz. Forrás anyagok (az asztaloknál a atlaszok is ki lesznek nyitva a megfelelő oldalakon)

1. asztal: A Kisalföld geológiai múltja, felszínfejlődése, ásványkincsei, tájai (atlasz o.)

A Kisalföld szerkezetileg harmadidőszaki medence-süllyedés. Mélyén tengeri és tavi (mészkő, homokkő), továbbá folyóvízi üledékek (agyag, homok, kavics) található, valamint a Hanságban tőzeg. A Pannon-tenger feltöltésében a Duna és mellékfolyói vettek részt, itt alakult ki Európa legnagyobb hordalékkúpja a Szigetköz és a Csallóköz. A felszínen ma a Rábaközben lösz, a többi területen homok, agyag, kavics található. Az ártéri területek ma is süllyednek, a folyóvíz és a szél által töltődnek fel. Jól látható a Komárom-esztergomi- és a Tatai-teraszvidéken. A síkságból néhány bazaltsapkás tanúhegy emelkedik ki: Somló, Ság. A Kisalföld ásványkincsei a Hanság területén, hajdani mocsarakból fejthető tőzeg és a Répcelak, Mihályi környékén felszínre hozott szén-dioxid. A Kisalföld részei: a Győri-medence (Szigetköz, Mosoni-síkság, Rábaköz, Fertő-Hanság medencéje), a Marcal-medence és az Esztergom-Komáromi-síkság.

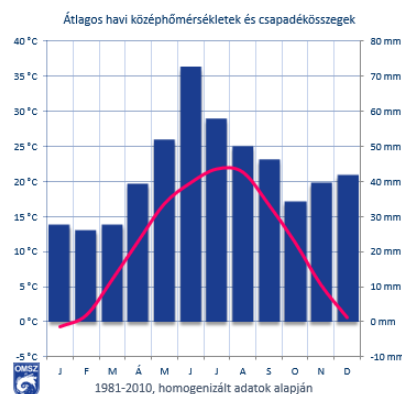
Az Alföld geológiai múltja, felszínfejlődése, ásványkincsei, tájai

Az Alföld a legnagyobb kiterjedésű kárpát-medencei nagytáj. Az ország középső és keleti részén található, és átnyúlik a szomszéd országokba is. Az Alföld mélyén óidei kristályos kőzetek (gneisz, gránit) húzódnak, erre települtek a Tethys-tenger, a Pannon-tenger, majd a Pannon-beltő közép- és újjidei üledékes kőzetei (mészkő, dolomit, agyag, homokkő, homok, kavics). Felszínén folyóvízi üledék (újjidei kavics, agyag, homok), öntésiszap és lösztakaró terül el. Az Afrikai- és az Eurázsiai-lemez ütközése során az összetöredezett átalakult kőzetekre üledékes kőzetek rakódtak. A harmad- és a negyedidőszakban vetődéssel kialakult süllyedéket a folyók töltötték fel, így alakult ki a feltöltött síkság: az Alföld. A feltöltésben jelentős szerepet játszott az Ős-Duna és

az Ős-Tisza, valamint a szél. Így lett a nagytáj a Kárpát-medence legalacsonyabban fekvő medence-süllyedéke. Ezt hordalékkúp-síkságok veszik körül. A magasabb térszínű homok-hordalékkúpok és homokvidékek: a Nyírség, a Kiskunság. Az alacsonyabb térszínű árterek a folyókat kísérik. A Duna mentén helyezkedik el a Pesti-síkság, a Solti-síkság, a nagyobb szigetek (Szentendrei-, Csepel-, Mohácsi-sziget). A Körösvidék hazánk leggyorsabban süllyedő területe, a Kis- és a Nagy-Sárrét található a térségben. A magasabb térszínű löszvidékek: a Mezőföld, a Nagy-kunság és a Hajdúság. Legfontosabb ásványkincsei: a kőolaj és a földgáz az Észak-Alföldön pl. Hajdúszoboszló térségében és a Dél-Alföldön, Szeged környékén. A magas geotermikus gradiens miatt sok helyen találunk hévizet (pl. Hajdúszoboszló, Gyula, Gyopáros), de előállíthatunk geotermikus energiát is. Tájai: a Mezőföld, a Drávamelléki-síkság, a Duna-Tisza köze (Bodroghöz, Jászság, Kiskunság, Bácskai-löszhát), a Tiszántúl (Szatmár-Beregi-síkság, Nyírség, Hajdúság, Hortobágy, Sárrét, Körös-Maros köze).

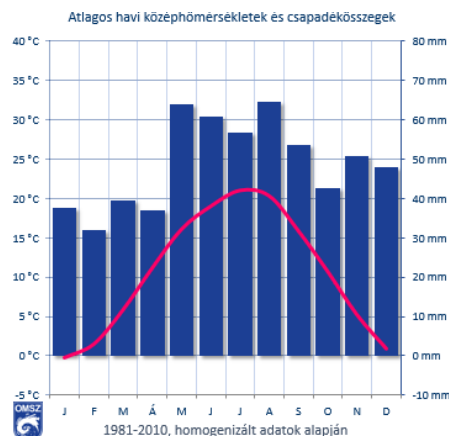
2. asztal A Kisalföld éghajlata

A terület éghajlata nedves-kontinentális, ahol jelentős az Atlanti-óceán hatása: gyakori a borultság, kisebb a hőingás (18-20 °C), egyenletesebb a csapadék eloszlása, mint az ország többi területén. A nyár hűvösebb, a tél hideg. Az évi csapadékmennyiség 600-650 mm, kevesebb az aszály és az árvíz, mint az Alföldön. A Dévényi-kapu miatt a Kisalföld az ország legszelesebb tája, az uralkodó szélirány ÉNy-i. A Zalai-dombságban érvényesül a mediterrán hatás.

Az Alföld éghajlata

A Mezőföld és a Drávamelléki-síkság nedves-kontinentális, a Duna-Tisza köze és a Tiszántúl száraz-kontinentális éghajlatú terület, kelet felé erősödő kontinentális hatással. Erőteljesen érvényesül a medence-jelleg. Az Alföldön a legmelegebb a nyár és a leghidegebb a tél, 2100 a napsütéses órák száma. Az évi csapadék mennyisége a legkevesebb az országban (500-600 mm). A globális felmelegedés miatt az Alföld éghajlata átalakulóban van, évről-évre jobban érezhető a mediterrán hatás északi irányú eltolódása.

3.asztal A Kisalföld vízrajzi adottságai

A Kisalföld folyói a Rába, a Marcal és a Répce a Dunába folynak. A folyók középszakasz-jelleggel formálják völgyeiket. A folyók az árvíz ellen és a hajózás megkönnyítése érdekében szabályozottak. A vízhiány nem jellemző a területen, és a vastag üledéktakarónak köszönhetően gyógyító hatású rétegvíz készlet húzódik a mélyben (pl. Bük, Sárvár termálfürdői).

A Duna mellékága a Mosoni-Duna, a Rába mellékfolyói: a Rábca, a Répce, a Gyöngyös és a Marcal. A Fertő-tó Közép-Európa harmadik legnagyobb tava, a síkvidéki sós tavak legnyugatibb képviselője. A tóval összefüggő hansági lápvidek már csak foltokban látható. A tó sekély, vízszintingadozása jelentős, főleg a déli oldalán gyors ütemű a nád terjeszkedése.

Az Alföld vízrajzi adottságai

Az Alföld a Duna vízgyűjtő területéhez tartozik. A Tisza legkontinentálisabb folyónk, szélsőségesen ingadozó vízjárással. A tavasz eleji hóolvadásból származó áradás a jegesár, a nyár eleji esőzés okozza a zöldárat. Az őszi esőzések miatt is kialakulhat áradás. Az Alföld folyói kis esésűek, szabályozottak (az árvizek megfékezése, a hajózás és az öntözés megkönnyítése miatt). A vízhiányt csatornák építésével és artézi kutak fúrásával próbálják enyhíteni.

A Duna mellékfolyói a Sió, a Dráva és a Tisza. A Tisza balparti mellékfolyói: a Szamos, a Kraszna, a Hármas-Körös (Sebes-, Fekete-, Fehér-Körös, Berettyó) és a Maros. Jobbparti mellékfolyói: a Bodrog, a Sajó, a Zagyva. Az Alföld tavai közül mesterséges eredetű a Tisza-tó és a Hortobágyi halastavak, morotvató pl. a Szelidi-tó, szél által kifújtt medencében halmozódott fel a nyíregyházi Sós-tó, a szegedi Fehér-tó, szikes tó pl. a Gyopáros-tó.

A felszín alatt rétegvíz, artézi víz, termálvíz halmozódott fel. Európa leggazdagabb termálvíz-készletével az Alföld büszkélkedhet (pl. Gyula, Hajdúszoboszló). A gyakori esőzés belvíz formájában veszélyeztetheti a termést vagy a lakóházakat. Vizeink nemzeti értéket képeznek, ezért különösen fontos a védelmük.

4.asztal: A Kisalföld természetes talaja és élővilága

A Kisalföld jellemző talajai: a folyók mentén a homoktalaj és az öntéstalaj, a Rábaköz környékén a réti talaj, a Hanságban a láptalaj, a Marcal-medence környékén a barna erdőtalaj. Jó minőségű, fekete mezőszégi talaj borítja a Mosoni- és az Esztergom-Komáromi-síkságot.

A Kisalföld erdős pusztá volt, a Duna és a Rába ártere, lápos területekkel, amelyet az ember erdőirtás és folyószabályzás révén műtájjá, kultúrtájjá alakított.

Az Alföld természetes talaja és élővilága

Az Alföld fontos nemzeti értéke a humuszban gazdag termőföld. A legjobb minőségű a mezőszégi talaj, a feketeföld a lösszel borított területeken jött létre: a Mezőföldön, a Bácskai-löszháton, a Hajdúságban, a Körös-Maros közén. Az ártereken gyenge minőségű öntéstalaj képződött. A magas ártereken közepes minőségű réti talaj található. A Nyírség és a Kiskunság homoktalajáról nevezetes. Sós szikes talajt a Kiskunságon és a Hortobágyon figyelhetünk meg.

Az Alföldet eredetileg ártéri erdőszeg és erdős füves pusztá (kocsánytalan tölgyerdővel) borította. Az ember tevékenysége nyomán műtájjá alakult: művelt területek, szabályozott folyók, lecsapolt mocsarak, körgátak, akáccal és szőlővel megkötött homokfelszínek jellemzik.

5.asztal: Térkép a helyszínekkel

3.sz. Kitöltendő táblázat (a táblázatban az összes lehetséges megoldás szerepel, de nem elvárás mindet beírni)

	Alföld	Kisalföld
földrajzi övezet	mérsékelt	mérsékelt
földrajzi öv	valódi mérsékelt	valódi mérsékelt
éghajlat neve:	száraz kontinentális	nedves kontinentális
Legmelegebb hónap és hőmérséklete	Július 20 fok	Július 22 fok

Legcsapadékosabb hónap és mennyisége	Augusztus 65 mm	Június 72 mm
évi csapadékmennyisége	500-650 mm	550-700 mm
uralkodó széliránya	ÉNy, É, ÉK	ÉNy, É
napsütéses órák száma (napfénytartam)	1900-2100 óra	1800-2000 óra
rétegvíz készlet	artézi kutak vannak helyette	Bük, Sárvár termálfürdői
legnagyobb tava és folyója	Tisza-tó, Tisza	Fertő-tó, Duna
talajtípusok	Alföld - tájanként	Kisalföld - tájanként
Feketeföld (mezőségi)	Mezőföld, Bácskai-löszhát, Körös-Maros-köze, Hajdúság, Nagykunság	Mosoni-síkság, Komárom-Esztergomi-síkság
homoktalaj	Nyírség, Kiskunság	-
Meszes, sós szikesek (szoloncsák)	Hortobágy, Körös-vidék	Fertő-Hanság-medence
láptalaj	Ecsedi-láp, Beregi-síkság, Rétköz, Kis-Sárrét, Nagy-Sárrét, Galga-mente	Fertő-Hanság-medence, Marcal-medence
öntéstalaj	Duna-völgy, Dráva-melléki-síkság, Jászság, Tisza-völgye, Körös-völgy, Maros-völgy, Bodrogek	Duna-völgy, Szigetköz, Rába-völgy
Réti talaj	Duna-völgy, Dráva-melléki-síkság, Jászság, Tisza-völgye, Körös-völgy, Maros-völgy, Bodrogek	Rábaköz, Győri-medence
ásványkincsek	alföldi lelőhely	kisalföldi lelőhely
kőolaj	Kiskunság: Kiskunhalas, Szank, Öttömös, Kelebia, Üllés, Ásotthalom, Kiskundorozsma, Szeged, Körös-Maros-köze: Algyő, Pusztaföldvár, Nagy-Sárrét: Füzesgyarmat, Szeghalom, Hajdúság: Kaba, Kismarja, Bükkalja: Demjén	-
földgáz	Kiskunság: Tázlár, Zsana, Eresztő, Mórahalom,	-

	Kiskundorozsma, Szeged, Körös-Maros-köze: Algyő Battonya, Pusztaföldvár, Szarvas, Endrőd, Körös-vidék: Sarkadkeresztúr, Biharkeresztes, Nagy-Sárrét: Dévaványa, Szeghalom, Nagykunság: Nagykörű, Kisújszállás, Hortobágy: Kunmadaras, Hajdúság: Hajdúszoboszló	
tőzeg	Ecsedi-láp	Fertő-Hanság-medence
lignit	Bükkalja: Bükkábrány, Mátraalja: Visonta, Cserhátalja	-
hévíz hasznosítása	Szarvas, Szeged, Szentes, Hódmezővásárhely	-
rétegvíz	mindenhol	mindenhol
kavics	folyóvölgyek mentén	folyóvölgyek mentén
homok	folyóvölgyek mentén	folyóvölgyek mentén
agyag	Békéscsaba, Mezőtúr, Budapest, Dunaújváros, Székesfehérvár	-

4.sz. Helyszínekártyák

Az Öreg-tó partja – Tata:
a vízi vár Zsigmond király
vadászkastélya volt

5

A Tisza szegletében

– **Szeged:** a várost romba
döntő 1879-es árvízét követően
a lakók megfogadták: ha újjá-
épül a város, templomot építe-
nek... A Fogadalmi templom
a város jelképe. A város ismert
terméke a Pick szalámi és a fű-
szerpaprika

6

**Az acélváros – Dunaúj-
város:** nevezetesen központ,
vasmű, gumigyár, papírgyár

8

Átkelőhely a Tiszán

– **Szolnok:** hazánk egyik fontos
közlekedési csomópontja a
Zagyva és a Tisza torkolatánál

7

Az atomváros – Paks: atom-
erőműve biztosítja hazánk
villamosenergia-szükségletének
több mint a felét

9

Mátyást kedvelők földje
– **Mezőkövesd:** Matyóföld köz-
pontja. Két évszázados múltú
rendkívül színes és gazdag
formavilágú **matyó hímzés**
az UNESCO szellemi kulturális
örökség listáján szerepel

10

Nem csak délibáb

– **Hortobágy:** ősszel a mele-
gebb területek felé tartó **dar-
vak** tízezrei lepik el a tájat, vo-
nulásuk felejthetetlen élmény

15

**Ahol minden évben elűzik
a telet – Mohács:** a télűző
busójárás az UNESCO szellemi
örökség reprezentatív listáján
szerepel: A végzetes 1526-os
mohácsi csata harcmezeje ma
nemzeti emlékhely

11

Fürdőzők paradicsoma
– **Hajdúszoboszló:** Európa legnagyobb fürdőkomplexuma, gyógyvizére szénhidrogének után kutatva bukkantak

13

Népi viselet, érseki palota, paprika – ez mind **Kalocsa:** a **fűszerpaprika** a magyar konyha jellegzetes alapanyaga

12

Szatmár kincse a szilva:
A Szatmári térségben finomabbnál finomabb **szilvából készült** ételeket, italokat kóstolhatunk. Innen származik az egyik legősibb magyar szilva-fajta: a nemtudom

16

A gyógyító víz városa
– **Bükkföld:** hazánk egyik leglátogatottabb gyógyfürdője

14

Vízi paradicsom a víztározónál a Tisza-tó: mester-séges tó, a kiskörei vízerőmű víztárolója

17

